

**פאר הייט**

## משנה ברורה

## באור הלכה

שער הציון

[illegible]

# הלכות ראש־חַדָּשׁ סִימָן תכח

ביאורים ומוספים

## סִימָן תכח

### סֵדֶר קְבִיעַת הַמוֹעֵדִים וְקִרְיַת הַפְּרָשִׁיּוֹת

[ב"ה"ל ד"ה אלו הימים שאין]

כְּדִי שְׁלֹא תִדְּחַה נְטִילַת הַעֲרֵכָה<sup>(1)</sup>, וְכֵן תִּפְדֶּע טַעַם כָּל זֶה הַפְּעִיף<sup>(2)</sup>.

(1) ובטעם הדבר שאין נוטלים ערבה בשבת, כתב הלבוש (ס"א) שעל ידי חבטת הערבה נתלשים ממנה עלים, ויש בזה איסור דאורייתא, וכיון שחבטת הערבה היא רק מנהג, אינה דוחה את השבת. ועל טעם זה הקשה בשו"ת שער אפרים (סוף סי' ב), שכיון שענפי הערבה תלושים הם, אין בתלישת העלים מהם איסור דאורייתא של תולש ולא של קילקול הערבה. לכן כתב, שטעם האיסור הוא שמא יעבירו ד' אמות ברשות הרבים, וכמו שאסור מטעם זה ליטול לולב בשבת. ועל טעם זה הקשה הא"ד (ס"ק א), שמבואר בגמרא (סוכה מג, ב) שעל נטילת ערבה לא גזר גזירה זו, והביא (הא"ר), שהרוקח (סי' רכא) כתב שהטעם הוא כיון שבעת נטילת הערבה בהושענא רבה היו בוכים ומתחננים על המים, ואסור לעשות כן בשבת. וראה במשנ"ב לעיל סי' רפח ס"ק ד.

(2) וגם בזמן שהיו מקדשים על פי הראיה, וראש חודש היה אמור לחול בימים שהיו גורמים למתעדים לחול בימים אלו, כתב בשו"ת התשב"ץ (ח"א סי' קלה-קלו) בשם רבינו סעדיה גאון, שהיו מקפידים שלא לקדש את החודש באופן שיחולו המועדים בימים אלו. וכתב על כך התשב"ץ שאין דבריו נכונים, משום שמצינו במשניות בכמה מקומות שבזמן שהיו מקדשים על פי הראיה היו כשרים לקביעת המועדים גם ימים שאצלנו פסולים לכך. והמחצה"ש (הקדמה לסימן) כתב שזו מחלוקת ראשונים (בפסחים נח ב), והוסיף על דעת הסוברים שגם כשהיו מקדשים על פי הראיה היו מקפידים שלא יחולו המועדים בימים מסוימים, שהמפרש על הרמב"ם (פ"ז מהל' קידוש החודש ה"ז) כתב בשם רבינו חננאל, שהיתה קבלה הלכה למשה מסיני ביד חכמים שלא

לקבוע את ראש השנה בימי אד"ז, וטעם הדבר נמסר רק לאותם חכמים המזומנים לעיין בסוד העיבור, ולנו נאמר רק הטעם שבש"ס, אבל אין זה עיקר הטעם. וראה עמק שאלה על השאלות (ויקרא שאילתא סז אות כב) שהביא דעות הראשונים בזה, ומה שכתב הגר"ח קניבסקי (בספרו שקל הקודש פ"ז מקידוש החודש ה"א בביה"ל).

[ב"ה"ל שם]

תְּשֻׁנָּה חֹסֶר פְּסָלוֹ מְלֵא<sup>(3)</sup>.

(3) ובטעם הדבר שהחודשים חשון וכסלו הם לפעמים מלאים ולפעמים חסרים, ביאר בספר יסוד עולם (מאמר רביעי פ"ט), שאם חשון יהיה תמיד חסר וכסלו תמיד מלא, יצא לפעמים שעשרה בטבת יחול בשבת, וכיון שלהתענות בשבת אי אפשר, יהיו צריכים לדחות את התענית ליום ראשון, והרי כתוב על עשרה בטבת "עצם היום הזה" (יחזקאל ב ג), ולכן קבעו את החודשים האלו באופן שעשרה בטבת לא יוכל לחול בשבת. והלבוש (ס"א) כתב טעם נוסף בזה.

[משנ"ב ס"ק ה]

שְׁהוּא שְׁמִת־תּוֹרָה<sup>(4)</sup>.

(4) ולפי חשבון זה, שביום שחל יום ראשון של פסח חל גם תשעה באב, כתב הרמ"א לקמן (סי' תעו ס"ב) שזה אחד מהטעמים שנוהגים במקצת מקומות לאכול בליל הסדר ביצים, זכר לאבלות של תשעה באב. ובביאור הגר"א (שם) כתב סימן לזה מהמדרש רבה על הפסוק "השביעני מרורים הָרֹנִי לענה" (איכה ג טו), שמה שהשביעני מרורים בליל יום טוב של פסח, הָרֹנִי בליל תשעה באב לענה. ולפי טעם זה נראה מדברי המשנ"ב שם (ס"ק יג), שביום השני של פסח [בחו"ל] אין צריך לאכול ביצים, אך לפי הטעמים הנוספים שזכרו שם, יש לאכול ביצים גם ביום השני.

# הַלְבוֹת רֹאש־חֹדֶשׁ סִימָן תַּבַּח

## ביאורים ומוספים

### [ביה"ל ולעולם]

שלא יקראו הקללות סמוך ליום-הדין ויהיה לו פתחון-פה לשטן לקטרג, חס ושלום<sup>5</sup>.

5) ומטעם זה, כתבו התוס' (מגילה לא, ב ד"ה קללות) שקוראים את פרשת נצבים בסמוך לראש השנה, כדי שתפסיק בין קריאת הקללות שבפרשת כי תבוא לבין ראש השנה שהוא יום הדין. והוסיף הלבוש (ס"ד) שאף שבפרשת נצבים יש תוכחות, מ"מ אין בה קללות.

### [משנ"ב ס"ק יב]

והיי מחלקין אותה לששה חלקים, לששת ימי הפעשה<sup>6</sup>.

6) והיינו שבימות החול היו אומרים בכל יום חלק אחד כשיר על הקרבן, ומקור דברי השו"ע הוא בטור על פי הגמרא (ראש השנה לא, א). והקשה הרש"ש (שם), שהרי בגמרא מבואר שהיו מחלקים את הפרשה לששה שבועות, ובכל שבת במוסף היו

אומרים חלק אחד. והמור וקציעה (ד"ה פירוש) כתב שצריך לומר שזו גם כוונת השו"ע, שהיו מחלקים אותה לששה שבועות כנגד ששת ימי השבוע. מאידך, הדרישה (אות א) ביאר, שהכוונה שכשהיו עושים מעמדות [ראה רמב"ם (פ"ו מהל' כלי המקדש ה"א-ד)] שהיו באים משמדות מעם ישראל כדי לעמוד כשלוחים של ישראל על הקרבנות, ונקראו אנשי מעמד, היו מתקבצים בירושלים או בבתי הכנסת שבעירם, והיו מתפללים כל יום תפילה נוספת, ובימים אלו היו אומרים כל יום מימות השבוע חלק מפרשת האזינו.

### [משנ"ב ס"ק טו]

אין מפסיקין בָּהֶם<sup>7</sup>.

7) וגם כשקוראן 'שנים מקרא ואחד תרגום', דעת הגר"י קניבסקי (ארחות רבנו ח"א עמ' קעח) שאין להפסיק באמצע הקללות.

(1) והבי"ת של כה"ח אינה סימן אלא פעולה, בשנה ששימנה ה"ח: (א) ויש מקומות שנותנין כהשלטון עירוב, ונקרא נהרא ופשטה [פמ"ג], ועל-כך-פנים לנהג להפסיק בשני המקומות אסור: (ב) אליה רבה ופרימגרים:

# הלכות ראש-חודש סיומן תבח

אחד קורא כלם, (טז) ו'מתחילין (יז) \*בפסוקים (י) (ז) ו'שלפניהם ומסכים בפסוקים שלאחריהם; אבל קללות שבמשנה-תורה (יח) יכולין להפסיק בהם, ו'נאף-על-פיהן נהגו שלא להפסיק בהם (וכן נוהגין שלא לקרות אחד \*בשמו לעלות אלא קורין (יט) מי שירצה): ז (כ) שמונה פסוקים אחרונים שבתורה (כא) אין מפסיקין בהם, אלא יחיד קורא את כלם: ח 'משכבה-עשר בתמוז ואילה מפטירין תלת דפרענותא, שבע דנתמתא, תרתי דתויבתא. תלת דפרענותא, ד'דברי ירמיהו', (ס) (כב) 'שמעו דבר ה'', 'חזון ישעיהו'; שבע

ד'בריתא שם ו'הפסוק  
ח'תוב ו'בני מנחם  
ח'תוב ו'בני מנחם  
ד'בריתא שם ו'הפסוק  
ח'תוב ו'בני מנחם

## באר היטב

ואנחנו נוהגים כרש"י, לולי, כי דין, ט"ז. ואפילו יש חייבים, לא יחלקו הפלשה יותר, מ"א ושכנה"ג: (י) שלפניהם. הנה ג' פסוקים שלפניהם, שבת כ' ואין מתחילין ג' פסוקים שלפניהם, ומ"מ נ"ל ד'נתחיל ג' פסוקים שלפניהם, והפנהג נחפוט מפני שקורין להרב האב"ד בכל שבת לשלישי וא"כ צריכים לקרות עמו עד התוכחה ולכן מתחילין בתוכחה, אבל מוטב שירב יחול על כבודו וינצל לרביעי באותו שבת או יתחיל למפרע ג"פ, עס"י קל"ז. ובכנה"ג כתב שבמקומו נוהגים לקרות להחכם בתוכחות ובשירות הנהגה הדברות; וקדם שנקרא התוכחות אומר מוסר ה' בני אל תמאס, כי את אשר נאחז וגו', וקדם שנקרא הדברות אומר רבך אלהים רבתי; גם נוהגין לקרות לר' פ' העגל וקורין אותו בקול נמוך, עכ"ל. מהר"ל הקפיד על מי שעלה לתוכחה, דווקא השמש ששוכרין אותו לכך אין קפידא. כתב בצורה-המור: מ"ב מסעות שבפרשת אלה מסעי אין להפסיק בהם, שהוא נגד שם מ"ב, מ"א, ע"ש: (ס) שמעו. ואם טעה והפסיד בשבת ראשון כפרשה

## שערי תשובה

(י) שלפניהם. עין בח"ט. ועין שצריכים שער ז' ובפתח-שערים שם. ועין בדברי

ועסי קל"ח מ"ש. בתשובה צ"צ נדחק לזכור מנהגו שמתחילין בקללות שבת כ' ואין מתחילין ג' פסוקים שלפניהם, ומ"מ נ"ל ד'נתחיל ג' פסוקים שלפניהם, והפנהג נחפוט מפני שקורין להרב האב"ד בכל שבת לשלישי וא"כ צריכים לקרות עמו עד התוכחה ולכן מתחילין בתוכחה, אבל מוטב שירב יחול על כבודו וינצל לרביעי באותו שבת או יתחיל למפרע ג"פ, עס"י קל"ז. ובכנה"ג כתב שבמקומו נוהגים לקרות להחכם בתוכחות ובשירות הנהגה הדברות; וקדם שנקרא התוכחות אומר מוסר ה' בני אל תמאס, כי את אשר נאחז וגו', וקדם שנקרא הדברות אומר רבך אלהים רבתי; גם נוהגין לקרות לר' פ' העגל וקורין אותו בקול נמוך, עכ"ל. מהר"ל הקפיד על מי שעלה לתוכחה, דווקא השמש ששוכרין אותו לכך אין קפידא. כתב בצורה-המור: מ"ב מסעות שבפרשת אלה מסעי אין להפסיק בהם, שהוא נגד שם מ"ב, מ"א, ע"ש: (ס) שמעו. ואם טעה והפסיד בשבת ראשון כפרשה

## משנה ברורה

זה בתוכחת השם יתברך: (טז) ו'מתחילין וכו'. דאמרו חז"ל, שאמר הקדוש-ברוך-הוא: אינו בדין שיתחיל בני מבקרנו על הצרות שלהם, אלא יקרא אחד הכל ויתחיל בדבר אחד ויסים בדבר אחר ויכול לבקר תחלה וזהו, עד כאן לשונו. ומשום זה לבד הנה די שיתחיל בפסוק אחד מלפני התוכחה ופסוק אחד אחר התוכחה, אלא מפני דקניא לן דאין מתחילין בפרשה פחות משלשה פסוקים וכן אין מסמין סמוך לפרשה פחות משלשה פסוקים, לכך צריך להתחיל שלשה פסוקים מקדם התוכחה וכן שלשה פסוקים אחר התוכחה (וזהו בפרשת בחקתי, שיש שם שלשה פסוקים קדם כלות הפרשה, ובפרשת תבוא (ט) די בפסוק אחד, "אלה דברי הברית", שמסמין בנה הפרשה): (יז) בפסוקים שלפניהם. ובמקום שנוהגים שהרב אב"ת-דין יהיה שלישי אפילו בפרשת בחקתי, ואס"פ שוב לא ישאר להתחיל שלשה פסוקים מקדם קריאת התוכחה, (י) לא להתחיל עוד הפעם לקרות שלשה פסוקים למפרע, אף נכון הדבר שהרב יחול על כבודו וינצל לרביעי באותו שבת. מהר"ל הקפיד על מי שעלה לתוכחה, דווקא השמש ששוכרין אותו לזה אין קפידא. ומכל מקום אם קראוהו, בודאי צריך לעלות (דמי שנקראוהו לעלות לספר-תורה ואינו עולה, גורם שיתקצרו ימיו) ולא יאצט לו שום דבר רע, (יב) דכיון שעולה משום כבוד התורה, שומר מצוה לא יצט דבר רע. ובהנהגה מקומות נוהגין שהשליח-צבור הקורא בעצמו עולה<sup>(ה)</sup>, ונכון הוא, ואפילו אם הוא כהן, יכול לקרות (יג) מתחלת פרשת בחקתי עד אחר התוכחה, ומניין הקוראים ישרים משם ונהלאה, ובפרשת תבוא יצמצם, שישתלם מנין הקוראים עד שם ונחא יהיה אחרון. ועין בבאור הלכה: (יח) יכולין להפסיק בהם. שהם אינן חמורות כל-כך, שנקאמו (יג) רק בלשון יחיד ומשה מפי עצמו אמרו, שהרי במשנה-תורה כתיב "ידבר ה' בך", "ישלח ה' בך" [שאף שהכל היה על-ידי צווי השם יתברך, כמו שצאמר בסוף הפרשה "אלה דברי הברית אשר צוה ה' את משה לכת את בני ישראל וגו'", עם כל זה בפרשה שאמרן היה מפי עצמו], מה שאין פן בתורת-כהנים הדברות נאמרו מפי הגבורה, כי שכינה היתה מדברת מתוך גרונו של משה, (יד) שהרי אמרו בלשון משלחו: ונתמתי, והנפקתמי, ויהשליח-צבור הכהן לעשות כך: (יט) מי שירצה. לא ירצה לעלות אותו שנקראוהו ויבוא לקץ בתוכחות. ועין בבאור הלכה: ז (כ) שמונה פסוקים אחרונים שבתורה (כא) אין מפסיקין בהם. לחלקן לשני קראים<sup>(י)</sup>. והטעם, דיש בהן שני משאר ספר-תורה, דיהושע כתבן; ואפילו למאן דאמר דמשה כתבן בדמיע, (טו) הואיל שיש שני בהן שכתבו בדמיע, נשתנו שלא לחלקן כשאר ספר-תורה. כתב בספר צרור-המור: מ"ב מסעות שבפרשת אלה מסעי אין להפסיק בהם, שהם כנגד שם מ"ב<sup>(יב)</sup> [מ"א]: ח 'משכבה-עשר בתמוז ואילה מפטירין תלת דפרענותא, שבע דנתמתא, תרתי דתויבתא. תלת דפרענותא, ד'דברי ירמיהו', (ס) (כב) 'שמעו דבר ה'', 'חזון ישעיהו'; שבע

תשובה (גם זה שם): \* בפסוקים שלפניהם. עין משנה ברורה מה שכתבנו לענין קריאת התוכחה. ונהג ראייתו שצריכה בענין זה בין ההמון, שיש מקומות מן הישיבים שבבית-העם לסדר בקלותו אין קוראין בתורה בשבת זו, וקמה נעות עושין: אחד, שאין מקמיין קריאת התורה, שהיא פקנה קדומה מימות משה רבנו עליו השלום, וגם על מה שאמר הכתוב "מוסי ה' בני אל תמאס ואל תפן בתוכחתו"; וגם הוא טעות מעקר, דכי מפני שאין קוראין בתורה ואין רוצין להביט בתוכחה בטוהים הם שלא יחול עליהם התוכחה? ואדרבה, חס ושלום. ודומה זה הדבר לאחד שהורה בו מפריו שלא לך בדרך ההוא, שהוא מלא בורות ופחמים, ונעה להם: אי איני ירא מן הפחמים, יש לי מכסה עבה ואכסנה על עיני שלא אראה אותם, ואפילו כי אפל חלילה לא לעיניו מפני, מפני שני עיני מביטין ולא ראייתו אותם - האם יש שטות גדול מזה? אדרבה, כל מה שפסוקי יותר עיניו, היא הסבה הגורמת להדיק לנפשו, ויהיה ללעג ולבזיון חס ושלום לכל; ותנמשל מוכן. ואין דן אותם לכך-זכות, מפני שראוי שלא יבוא לאנצני חס ושלום אצל ספר-תורה, שהם יאמר על זה שיעלה לתוכחה וזה על זה; אבל הלא יש עצה גם לזה, שהשליח-צבור הקורא בעצמו יצלה לתורה לפרשה זו, ויבוא אצל שום חשש קלל לכלי עלמא, ואפילו אם הוא כהן גס"פן יש עצה, כמו שכתבתי במשנה ברורה. ואפילו אם הסדרה בהרב-בית-העם הם מתבררים, גס"פן יש עצה לכהן, שער פסוק "וישבתם לבטח בארצכם" יהיה ששה קראים [ואף שהתחילתו תמיד להתחבר השני-סדרות בפרשה רביעי, אין קפידא בדבר כזה], כי יחבר למי שיעלה לתורה לשני פרשת דבר עם פרשת בחקתי עד "לבטח בארצכם" כ"ל, ומן פסוק "ותמתי שלום בארץ" עד "את בריתי אתכם" יקרא לשביעי, ומן "ואכלתם ישר נאש" עד סוף סדר בחקתי יקרא השליש-צבור וכהן בעצמו תהיה אחרון: \* בשמו לעלות אלא קורין מי שירצה. הנה לכאורה משמע מלשון נשיאמר יצמד מי שירצה, אבל לא נהירא למדש ענין כזה, שאין לזה טעם, וגם אין נוהגין כן, כי יותר טוב שישאלו מתחלה מי רוצה לעלות, או יבטיחו לתן דברי-מה למי שדחיקא לה שעתא, ונקראוהו בשמו. ונראה לי דאין-הכי-נפד קאמר רמ"א, דלא יקרא סתם לאחד בשמו שיעלה, אלא למי שיעד מתחלה שיתרצה לעלות, וכמו שכתבנו; וזהו דהלשון קצת דחוק, מפני מקום הפנהגה כמו שכתבנו, וכן משמע בדרכי-משה בסמין זה ולעיל בסמין קלט, עין שם. ומדברי הפתח-צית השקל משמע לכאורה שפירש כמו שכתבנו מתחלה, ולא נהירא:

## שער הציון

(ט) פשוט: (י) מגן-אברהם ו"א: (יב) פשוט: (יג) קמרא: (יד) רש"י: (טו) קמרא:

(א) ברש"י לפנינו (מגילה לא, ב) יתא: י'שלקתמי, והוא בפרשת בחוקתי (כו, כה), אולם ברש"י שעל היר"ף נרפס כלפנינו, והוא בספוק כב שם.